

TILLTALSORDET NI

Frågelistan upptar frågor om användningen av tilltalsordet ni och dess innebörd i äldre tid. I viss utsträckning frågas även om andra tilltalsformer. Frågorna avser endast talspråk och endast tilltal till en person. Huvudsakligen efterfrågas förhållanden på landsbygden, men i förekommande fall bör uppgifter lämnas även från städer och andra tätorter.

1. Vilka tilltalsformer (t.ex. I, ni, du, han/hon, namn, "Är det till att ...") brukades inom arbetslivet mellan över- och underordnade? Vad har sålunda den underlydande (t.ex. lärlingen, drängen, arbetaren, tjänstemannen) sagt till den överordnade (t.ex. mästaren, basen, förmannen, chefen)? Vad har den överordnade sagt till den underlydande?
2. Hur tilltalade en person med högre ställning i samhället ("stånds-person", "bättre folk", "fint folk", "herrska", "förnäma") en person hörande till lägre socialgrupp ("allmogen", "enkelt folk", "vanliga arbetare")? Vad sade denna senare i sin tur till den socialt högre stående? — Frågan åsyftar samtal med en icke närmare bekant person.
3. Hur tilltalade en person av högre samhällsställning en med honom jämställd, främmande person? Hur tilltalade jämställda men icke närmare bekanta personer varandra inom övriga samhällsgrupper (bönder, arbetare osv.)?
4. Många svensktalande personer, särskilt i den äldre generationen, anser att ni inte är fullt hövligt såsom tilltalsord, utan snarare ovänligt eller till och med nedsättande. Hur har förhållandet varit i er bygd inom olika samhällsgrupper? Inom vilken samhällsgrupp har denna inställning till ni varit mest framträdande (högre stånd, tjänstemän, bönder, arbetare el. andra)?
5. Har inställningen till ni såsom tilltalsord på något sätt förändrats under er tid?
6. Förutom ni har ända in i vår tid även tilltalsordet I (eller i vissa trakter av Norrland ji, dä, i större delen av Gotland er) varit

använt vid tilltal. Har denna tilltalsform skilt sig från ni med avseende på den närmare innebörden? Vilken form har varit t.ex. "den finare" eller den högtidligare eller den mera vördsamma, ni eller I (ji, dä, er)? Har man beträffande I (ji, dä, er) märkt något av den nedsättande karaktär som på sina håll varit förbunden med tilltalsordet ni?

7. I har i äldre tid nyttjats över stora delar av svensktalande område, både till obekanta och till föräldrar och äldre personer i allmänhet. Hur kan det komma sig att ni så småningom nästan helt har segrat över denna tilltalsform (dvs. I, jämte ji, dä, er)?

8. Har hos enskilda personer eller mera allmänt bland bygdens folk den uppfattningen förefunnits, att det i själva uttalet (eller "klangfärgen") av ni skulle ha förmärkts något oangenämt, ohövligt, näsvisst el.dyl.? Kan man säga, att något liknande varit fallet beträffande I (ji osv.)?

9. Inom vilka samhällsklasser, sociala kretsar eller åldersgrupper (äldre, medelålders, yngre) i bygden har ni varit mest använt?

10. I äldre tid synes den uppfattningen ha gällt, att ni lättare används de olika könen emellan — och särskilt av kvinnor till män — än inom samma kön inbördes. Känner ni till något liknande från er bygd? I vissa trakter har det förhållit sig så, att ni hellre varit brukat inbördes mellan kvinnor än inbördes mellan män. Har möjligen detsamma kunnat iakttas i er bygd?

11. Har ni varit förhållandevis vanligare i skrift (= brev) än i tal? Har det varit vanligare i tal eller möjligen lika vanligt i tal och skrift?

12. Har ni blivit mer vanligt, mindre vanligt eller varit lika vanligt under den tid ni kan överblicka?